

КРОСКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ У СУЧАСНІЙ ОСВІТІ

У статті з'ясовано поняття «кроскультура», визначено сутність кроскультурного аспекту в освіті, а також причини його появи в освітньому процесі.

Ключові слова: освіта, кроскультура, полікультура, мультикультуралізм.

В статті определено понятие «кроскультура», изложена сущность кроскультурного аспекта в образовании, а также причины его появления в образовательном процессе.

Ключевые слова: образование, кроскультура, поликультура, мультикультурализм.

The article examines a concept «crossculture», defines the essence of a crosscultural aspect in education and also the reasons of its appearance in educational process.

Key words: education, crossculture, polyculture, multiculturalism.

Сучасні світові процеси, зумовлені НТР, одночасним розвитком інтеграції і дезінтеграції мають суперечливий характер. Зміни, що виникають у різних сферах життєдіяльності людини, зокрема в політиці, економіці, науці, техніці, певним чином впливають на державотворчі процеси, тим самим прискорюють економічну і політичну нестабільність держав, а також загострюють міжнаціональні відносини їх громадян. В умовах усесвітньої глобалізації, зі стрімким розвитком товарно-грошових відносин, коли увага більш прикута до матеріальних, аніж до духовних цінностей, відбувається занепад загальної гуманітарної науки, що з часом призводить до нівеляції і самої особистості. Цілком очевидно, що будучи джерелом забезпечення інтелектуального, культурного, духовного, соціального й економічного розвитку суспільства і держави, освіта не може залишатися осторонь зазначеної проблеми. Саме в епоху криз, міждержавних суперечностей і міжнародних війн, освіта має допомогти людству розв'язати суспільні конфлікти через підвищення загального культурного рівня особистості, поважного і терпимого ставлення до інших національностей і етносів, сформувати навички міжкультурної комунікації. Сучасна освіта точно відображає суспільні настрої, тому такі поняття, як «полікультура», «мультикультуралізм», «кроскультура» стають дедалі вживанішими, дають поштовх розвитку багатокультурної освіти

Проблема кроскультурної освіти знаходить своє вираження в роботах вітчизняних та зарубіжних учених у різних аспектах: упровадження мультикультурного підходу в освіті (О. Ольхович, І. Балицька, В. Мамонова й ін.); проблеми міжкультурної комунікації в контексті кроскультурного навчання (В. Дороз, Ю. Прохоров, Л. Гришаєва, Т. Атрощенко, О. Губенко, А. Токарева та ін.); формування кроскультурної компетенції у процесі викладання іноземних мов (М. Бахтін, П. Сисоев, В. Топалова, І. Тараненко та ін.); соціокультурні стереотипи в процесі кроскультурного навчання (В. Дороз, В. Рижков, Ю. Прохоров); діалог культур у процесі усесвітньої глобалізації (В. Біблер, Ю. Демерієва, В. Сафонова, Ю. Ємельянов).

Мета статті. Розкрити сутність кроскультурного аспекту в сучасній освіті.

Сучасна педагогічна думка виокремлює основні підходи в освіті: комунікативний, компетентнісний, системний, проблемний, індивідуальний, інноваційний, біхевіористський, інноваційний. З погляду науковців, вони ефективно сприяють адаптації студентів до реальних професійних умов і підвищують якість викладання загалом. Проте ретельно порівнявши зазначені підходи, можна виявити їх загальну рису – знаннево-орієнтована спрямованість, чільне місце в якій посідають знання, опановані в результаті накопиченого історичного досвіду. Вони є абсолютною цінністю, часто применшують значущість особистості, роль міжособистісного спілкування в процесі здобуття інформації.

Оскільки на сучасному етапі розвитку людства суспільне виробництво небачено прискорює темпи розвитку, формування знань, умінь і навичок можливе лише в результаті професійної діяльності людини, що відбувається через суспільну взаємодію і розвиток кроскультурних відносин. У результаті міжкультурної взаємодії відбувається взаємообмін знаннями і загальним практичним досвідом, тому залучення до системи освіти кроскультурного аспекту як важливої складової міжособистісної взаємодії, що прискорює соціально-економічний і політичний прогрес суспільства на сьогоднішній день є вкрай необхідним.

Говорячи про кроскультурний аспект як важливу складову сучасних глобалізаційних процесів, слід наголосити на значенні освіти, оскільки остання сприяє накопиченню та передачі цінностей, поглибленню національного самопізнання і створенню кроскультурних контактів. Саме тому перед нашою державою постала проблема орієнтації середньої та вищої освіти на гуманітаризацію навчання, створення та розвиток кроскультурних відносин між різними культурними спільнотами і народами.

В аспекті досліджуваної проблеми доцільно зробити екскурс терміна «освіта». Окреслене поняття німецького походження (нім. «bildung» – освіта) і позначає образ, осягання культури, світу, тобто взаємозв'язок суб'єктивного досвіду з загальним, що знаходить своє відображення в змісті образів мистецтва і наукових поняттях [4]. Спочатку під освітою розумілося навчання молоді і розвиток навичок самовиховання. У другій половині XVIII століття термін «освіта» і «виховання» ототожнюють, сприймають у нерозривному зв'язку як єдиний процес, мета якого полягає у всебічному, гармонійному розвитку особистості і розвитку системи освіти, що забезпечує особистісне зростання [3].

З позиції сучасної дидактики, поняття «освіта» не має єдиного визначення. Так, на думку Б. Вольфова і В. Іванова, освіта розглядається як творення Людини; фіксоване відображення культурного рівня в процесі навчання [2].

Більшість науковців убачають в освіті основу соціалізації індивіда; спадкову передачу соціально значущого досвіду, що є важливою передумовою становлення особистості і невід'ємною частиною генетичної програми; як об'єднання підсистем культури, що входять до підсистеми особистості [2].

Останнім часом освіта набуває культурологічної спрямованості, оскільки процес оволодіння знаннями підкріплюється їхнім культурним змістом, до складу якого входять матеріальні і духовні цінності, способи їх утворення і передачі, а також загальний соціальний досвід, що забезпечує інтелектуальний, фізичний і культурний розвиток людини. Саме в освіті відбувається культурне осмислення, систематизація і засвоєння знань. Тому можна сказати, що освіта є відкритим творчим і культурним джерелом знань.

На сьогоднішній день в освітній практиці суттєвого значення і поширення в мультикультурному суспільстві набув саме кроскультурний підхід. Методологічне підґрунтя зазначеного підходу сформувалося в руслі культурологічної компаративістики, специфічною особливістю якої є зіставне вивчення культур.

Термін «crossculture» в перекладі з англійської дослівно означає «перетин культур», або «зіткнення культур», тобто взаємопроникнення цінностей різноманітних культур у результаті комунікативної діяльності між ними. Під кроскультурними комунікаціями, у свою чергу, розуміють спілкування і розвиток між культурними взаємовідносинами між представниками різних культур. Схожість культур відіграє значну роль у побудові і розвитку міждержавних відносин, однак саме розбіжність у культурах, подолання перепон, що стоять на заваді порозуміння і гармонійної взаємодії та співпраці різних народів, відкриває можливості для обох сторін пізнати більше про особливості поглядів, звичок, поведінки народів, тим самим стимулюючи країни до плідної співпраці одне з одним. Для реалізації кроскультурних контактів зовсім необов'язково емігрувати в іншу країну, оскільки перетин культур відбувається на кожному кроці. Щодня ми знаходимося на перехресті культур: на навчанні, обмінюючись досвідом зі студентами інших національностей; на роботі, спілкуючись з іноземними партнерами чи опрацьовуючи матеріали іноземного походження; в супермаркетах, купуючи імпортовані товари, і, нарешті, вдома, отримуючи інформацію з телебачення чи Інтернету. Проте головною проблемою залишається обмеженість у знаннях, неспроможність проникнути в іншу культуру, розчинитися в ній задля порозуміння з її представниками. Отже, кроскультура певною мірою є екскурсом у світовий простір, джерелом інтернаціональної комунікації, головною метою якої є допомога в пристосуванні та адаптації в чужоземному середовищі, прогнозування і запобігання непорозуміння в робочих умовах і в повсякденному житті. У сучасному полікультурному просторі кроскультурні відносини стають дедалі тіснішими, що зумовлює необхідність ознайомлення з культурами і мовами інших народів. Сьогодні процес глобалізації та мультикультуралізму неможливо уявити без особистісного та професійного спілкування іноземною мовою, тому першочерговим завданням середньої та вищої освіти є вибір основних підходів та методів вивчення іноземних мов і специфіки їх реалізації в процесі навчання.

Важливою передумовою появи і розгляду кроскультурного підходу виявилось становлення і розвиток демократичного суспільства на теренах України. У той самий час активно посилилася боротьба з расизмом, шовінізмом, націоналізмом у межах країни, що відкрило кордони нашої держави для спілкування зі всесвітнім простором. Відкриття кордонів, у свою чергу, сприяє активній взаємодії між націями і народами, посилює мобільність суб'єктів, сприяє встановленню міжнаціональних контактів, мотивує до вивчення іноземних мов.

Іншою, не менш важливою передумовою становлення кроскультурного підходу в освіті є непереборне бажання України прискорити інтеграційний процес у світовий соціально-економічний, політичний і культурний простір, зберігаючи при цьому національну самобутність.

Ще однією важливою детермінантою розвитку окресленого підходу в освіті, на думку П. Сисоєва, є початок масової боротьби за рівноправ'я расових та етнічних меншин країн Заходу у 70-х рр. ХХ ст. За певними історичними обставинами у цей період представники етнічних меншин не мали доступу до отримання загальної середньої та вищої освіти. Трохи пізніше представники феміністського напрямку, різних соціальних прошарків, населення з обмеженими вадами приєдналися до своїх однодумців і розпочали загальну боротьбу проти гендерної дискримінації, класизму, аблеїзму [5, с. 2].

У сучасних умовах соціальних, технічних і наукових змін важливо сказати про кроскультурний компонент як необхідний чинник само- ідентифікації у світі. Іншомовна освіта, заохочуючи до пізнання культури і традицій інших народів, поліпшує процес оволодіння знаннями в різних наукових галузях, адже лише завдяки діалогу можливе зіставлення культурного досвіду Батьківщини з культурною спадщиною світового простору. З одного боку, сама освіта грає провідну роль у культурі, оскільки є духовним джерелом збагачення людини і провідним чинником світового еволюційного прогресу. Це твердження можна довести наявністю у змісті освіти таких елементів культури, як мистецтво, література, міфологія, право, релігія, що потенційно збагачують світогляд людини, сприяючи її особистісному зросту. З іншого, культура містить у собі сукупність набутих знань, уявлень, а також загальнолюдських досягнень, що допомагають людині орієнтуватися в інформаційному просторі.

На думку Ю. Пассова, іншомовна освіта обов'язково повинна починатися з ознайомлення з культурологічним досвідом та іноземною мовою. Другий етап передбачає розвиток, спрямований на оволодіння психологічним компонентом іншомовної культури, до складу якого входять здібності, психічні функції, моделі поведінки, ціннісні пріоритети та ін. Третім процесом, спрямованим на засвоєння іншомовної освіти, є виховання, мета якого полягає в оволодінні етичним і моральним аспектами іншомовної культури. Виховання, у свою чергу, дає поштовх розвитку процесу навчання, що скеровує

процес засвоєння соціальних складових освіти, а саме: мовних умінь як засобів спілкування [1]. Таким чином, поряд із вивченням іноземної мови має відбуватися одночасне вивчення культури країн, що значною мірою покращить сприйняття та засвоєння знань в контексті культурологічного, психологічного, педагогічного і соціального змістів іншомовної культури.

Отже, на ґрунті історичного і педагогічного аналізу основних понять кроскультурної освіти, з одного боку, і стану освіти на сучасному етапі, з іншого, можна зробити висновок, що освітній процес значною мірою залежить від суспільного розвитку людства, яке постійно змінюється і прогресує. Що ж до сучасного суспільства, то воно з розвитком соціально-економічного і науково-технічного прогресу зазнає значних змін у духовній, культурній, і, головним чином, освітній сферах життя. Оскільки освіта є так званім відлунням на зміни в суспільстві і визначається як необхідний інструмент побудови кроскультурних відносин у всіх сферах людського буття, то можна стверджувати, що сучасне полікультурне суспільство, що характеризується неоднорідним етнічним, національним і культурним складом потребує кроскультурного підходу в освіті, який, враховуючи особливості різних культур, аналізуючи їх схожості і відмінності, створив би сприятливі умови для їхньої взаємодії. Перетин культур, у свою чергу, сприяє міжкультурному спілкуванню у соціальних, національних та інших групах, що, в результаті, веде до їхнього зближення і культурного зміцнення міжгрупових стосунків.

Література

1. Гальскова Н. Д. Теория обучения иностранным языкам: Лингводидактика и методика : учеб. пособие [для студ. лингв. ун-тов и фак. ин. яз. высш. пед. учеб. заведений] / Н. Гальскова, Н. Гез. – 2-е изд., испр. – М. : Издательский центр «Академия», 2005. – 336 с.
2. Глобальные проблемы и общечеловеческие ценности: [сб. науч. тр. / под ред. В. Г. Бочаровой]. – М. : Просвещение, 1990. – 238 с.
3. Леднев В. С. Содержание образования: сущность, структура, перспективы / Вадим Семенович Леднев. – 2-е изд., перераб. – М. : Высш. шк., 1991. – 224 с.
4. Педагогический энциклопедический словарь / [гл. ред. Б. М. Бим-Бад; редкол. : М. М. Безруких, В. А. Болотов, Л. С. Глебова и др.]. – М. : Большая Российская энциклопедия, 2003. – 258 с.
5. Сысоев П. В. Языковое поликультурное образование: что это такое / Павел Викторович Сысоев // Иностранные языки в школе. – 2006. – №4. – С. 2 – 14.